

9. Dictionnaires Le Robert. Version électronique du Nouveau Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française © Dictionnaires Le Robert [Електронний ресурс]. – 1996-1997.

**СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ**

- Duras, MC: Duras M. Moderato cantabile. – P.: Les Editions de Minuit. – 2001. – 165 p.  
Duras, RLVS: Duras M. Le ravissement de Lol V. Stein. – P.: Gallimard. – 2002. – 191 p.  
Duras, VC: Duras M. Le Vice-Consule. – P.: Gallimard. – 2003. – 212 p.

**Дорош О. Речевая транзакция как компонент диалогического взаимодействия.**

*Текст представляет собой когнитивную сторону языковой личности, в тоже время проявляя ее интенции относительно структурного оформления речевой канвы. Поскольку представление общения средствами художественной речи предусматривает отображение процесса реальной коммуникации, то автор использует речевой материал для создания "зарисовки" диалога, включающей как вербальные, так и невербальные компоненты коммуникации. В диалогическом взаимодействии речевые ходы, вмещающие речевые акты, объединяются в речевые транзакции, последние представляют собой интеграцию вербальных и экстравербальных элементов. К экстравербальным элементам относится место и время общения, физический шум. Тестовая репрезентативность и акцентирование названных элементов зависит от автора и отображает его систему ценностей. Различают внутренние и внешние элементы транзакции. Среди последних в романах М.Дюрас важную роль играет коммуникативный шум: физический влияет на течение беседы в качестве временного маркера, семантический, как правило спровоцированный женскими персонажами, производит до коммуникативного цейтнота.*

**Ключевые слова:** речевая транзакция, речевой шаг, речевое взаимодействие, коммуникация, персонаж, диалог

**Dorosh O. Speech Transaction as an Element of Dialogic Interaction.**

*Text represents the cognitive side of author's linguistic personality but also includes its intentions about the structural design of text material. The reconstitution of communication by literary way involves the reproduction process of real communication, the author uses verbal material to create true "pictures" of dialogue, which includes both verbal and nonverbal communication components. In dialogical interaction the conversational move that contains speech acts are combined in transactions, which embraces verbal and extra-linguistic elements. As extralinguistic elements of the dialogue we understand the place and the time of communication, physical noises. Text representation and accentuation of these elements depends on the author and reflect its value system. We discern internal and external elements of transaction. In M.Duras' novels we note that the most important external elements of transaction is communicative noise: physical noise influences temp of conversation as temporal marker and make time limits to communication; semantic noise (usually causes by female characters) results in communication time trouble.*

**Key words:** Speech transaction, conversational move, speech interaction, communication, character, dialogue.

**Інеса Єрмоленко**

(Київ)

УДК 811.133.1'38'42

**ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ  
НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ ДЕТЕКТИВНИХ РОМАНІВ ДАНІЄЛЯ ПЕННАКА**

*У статті окреслено наукові методи, які були застосовані для лінгвопоетичного дослідження детективних текстів Данієля Пеннака. Особлива увага зосереджена на методиці трирівневого лінгвопоетичного аналізу художнього тексту, яка полягає у поетапному розкритті функціонування стилістично маркованих одиниць у текстовій тканині детективних творів Данієля Пеннака на семантичному, метасеміотичному і метаметасеміотичному рівнях. Наведено приклади застосування прийомів компонентного, контекстуально-ситуативного, й інтерпретаційного аналізу лексичних одиниць у детективному тексті. Описано методику лінгвостилістичного аналізу на прикладі дослідження авторської модальності і тональності тексту, зокрема для ідентифікації тропів при визначенні засобів творення іронічної тональності детективних текстів, а також для розкриття модальних імпліцитних смислів, закладених у тексті. Окреслено принципи комплексного*

лiнгвiстичного аналізу, який полягає в iнтеграцiї рiзних технiк та прийомiв дослiдження тексту для досягнення найбільш ефективного аналізу.

**Ключові слова:** трирiвневий лiнгвопоетичний аналіз, детективний текст, компонентний аналіз, контекстуально-ситуативний аналіз, iнтерпретацiйний аналіз, лiнгвостилiстичний аналіз.

**Постановка проблеми.** Детективнi романи Данiєля Пеннака належать до французької постмодернiстичної лiтератури останнiх десятирiч ХХ столiття i користуються популярнiстю серед захiдних читачiв. Вони, однак, не пiдлягали ґрунтовному аналізу. Вiтчизнянi науковцi не зверталися до дослiдження детективних творiв автора Данiєля Пеннака. Серед зарубiжних дослiдникiв детектив Данiєля Пеннака розглядали у своїх публiкацiях Д. Платтен, К. Стот [7, 8]. Проте цi науковi розвiдки стосувалися лiтературознавчої проблематики. Саме цим зумовлена актуальнiсть звернення до дослiдження "чорного детективу" Данiєля Пеннака з лiнгвопоетичних позицiй.

**Аналіз останнiх дослiджень i публiкацiй.** У сучасному мовознавствi лiнгвостилiстичний аналіз й iнтерпретацiя художнього тексту є одними з найактуальнiших питань, якi впродовж тривалого часу привертають увагу лiнгвiстiв багатоплановiстю дослiдження [1, 2, 3, 4, 5]. Художнiй текст залишається об'єктом їх вивчення, оскiльки мова художнього твору як вiдбиття мовлення демонструє прагнення, змiстову рiзноманiтнiсть, модальнiсть та аксиологiчнiсть намирiв автора.

**Мета** нашого дослiдження полягає у визначеннi методологiчної бази лiнгвiстичного дослiдження детективного тексту Данiєля Пеннака.

**Виклад основного матерiалу дослiдження.** Лiнгвопоетична парадигма дослiдження передбачає аналіз стилiстично маркованих мовних одиниць, використаних у художньому тексті, у зв'язку з їхнiми функцiями i значимiстю для передачі iдейно-художнього змiсту твору i створення естетичного ефекту [6, с. 10]. Лiнгвопоетична методика уможливорює аналіз рiзних вiдтiнкiв значень стилiстично маркованих одиниць у контексті романiв Пеннака i визначення їх ролi у виникненнi естетичного ефекту i розкриттi авторського намирiу.

Наше дослiдження структурно-композицiйних i комунікативно-прагматичних особливостей детективних творiв Данiєля Пеннака базується на **трирiвневому лiнгвопоетичному аналізі**, який передбачає вивчення мовного матерiалу на семантичному, метасеміотичному i метаметасеміотичному рiвнях.

На **семантичному рiвнi** дослiдження мовної тканини детективних текстiв Пеннака ми аналізуємо семантичне значення мовних одиниць, опираючись на словникові визначення. На цьому етапі роботи ми широко застосовували такі прийоми структурного методу дослiдження як **компонентний або семний аналіз** лексичних одиниць, нацiлений на опис семантичної структури слова. Цей метод ґрунтується на тому, що лексичне значення слова дiлиться на мiнiмальнi одиницi змiсту, що знаходяться в системних вiдносинах. Структурно-семантичний аналіз пов'язаний iз аналізом мовних одиниць iз погляду їх змiстово-смиислового значення в мiкроконтексті чи в тексті загалом. Так, наприклад, при дослiдженнi заголовку роману Данiєля Пеннака « *Au bonheur des ogres* » визначемо ключову лексему *ogre* n.m. – « 1) géant des contes de fées qui, selon la tradition, se nourrit de la chair fraîche des enfants, 2) homme méchant, cruel » [6]. Опіраючись, на словникові значення виділяємо такі семи: "велетень, харчується дiтьми, казковий персонаж, погана людина".

Подальший перехiд на **метасеміотичний рiвень** дослiдження передбачає аналіз емоцiйно-експресивно-оцiнних конотацiй мовних, що викликає необхiсть залучення таких прийомiв стилiстичного аналізу, як **контекстуально-ситуативний** й **iнтерпретацiйний аналіз**. Ми констатуємо, що у тексті роману iменник *ogre* багаторазово повторюється i розглядаємо, яким чином слово актуалiзує видiленi нами компоненти значення. Так у фрагменті наведено розмову мiж братами про чергову казку на нiч:

- [...] *ce soir je vous raconte une nouvelle histoire.*
- *Une histoire d'ogre ? (Pennac, BO, 27)*

Такий контекст побутової розмови з дитиною актуалiзує значення казкового персонажа, велетня («*géant des contes de fées*» [6]).

Далi у романi читач дiзнається про секту чоловiкiв, якi заманювали малих дiтей у своє лiгво, вбивали їх i харчувалися їхньою плоттю адресат дiзнається про секту чоловiкiв, якi заманювали малих дiтей i тварин у своє лiгво, вбивали їх i харчувалися їхньою плоттю:

*C'était le temps de cette éternité fulgurante que vivaient les six ogres de la « Chapelle des 111 » [...] ils étaient l'âme de leur époque, une âme qui se nourrissait de chair vive.*

– *D'enfants ?*

– *Et d'animaux parfois, dont un chien que Léonard égorgea de ses propres dents [ibid., 251].*

У контекстi йдеться про людожерiв, якi харчувалися живою плоттю (*qui se nourrissait de chair vive*) дiтей (*D'enfants*), а також iнодi тварин (*d'animaux parfois*). У такому контекстуальному оточеннi лексема *ogre* актуалiзує семи "той, що харчується дiтьми" i "погана людина". Отже, упродовж розгортання тканини тексту iменник *ogre*, заявлений у заголовку, пiдлягає семантичним перетворенням пiд впливом конкретного контексту i актуалiзує усi можливі словниковi значення. Таким чином заголовок « *Au bonheur des ogres* » водночас конкретизує i узагальнює значення. Конкретизацiя вiдбувається поетапно, рiзні компоненти значення iменника, ужитого в заголовку. Узагальнення значення заголовка пов'язане з тим, що до його тлумачення входять значущостi рiзних елементiв художнього тексту, що дозволяє значенню, пройшовши конкретизацiю, набути узагальнюючого характеру.

На **метаметасеміотичному рiвнi** аналізу, маючи необхіднi результати, отриманi у ходi семантичного i мета семіотичного аналізу, доходимо висновку, що заголовку « *Au bonheur des ogres* » характерна семантична неоднозначнiсть, яка сприяє виникненню iнтриги i зацiкавленостi читача, спонукає його до прочитання, обумовлює те, що досягнути глибинний смисл заголовкiв i прагматичний намір автора можливо тiльки ретроспективним шляхом.

**Метод лiнгвостилістичного аналізу** текстової тканини детективiв Пеннака було залучено при дослiдженнi авторської модальностi i тональностi тексту. Особливо доцiльним було застосування методу лiнгвостилістичного аналізу, а саме iдентифікацiї тропiв при визначеннi засобiв творення iронiчної тональностi детективних текстiв, а також для розкриття iмпліцитних смислiв, закладених у текстi. Так наприклад, вiднаходимо стилістично маркований елемент у фрагментi:

*Quand je retourne dans ma chambre, le téléphone cherche toujours l'identité de ma mère...* (Pennac, BO, 25).

Оповiдач повiдомляє, що, коли вiн повертається до кiмнати, "телефон все ще займається пошуком iдентичностi його матерi" (*le téléphone cherche toujours l'identité de ma mère*). У цьому реченнi предикат *cherche l'identité* ("займається пошуком iдентичностi") передбачає суб'єкта, що позначає iстоту, здатну до розумової дiяльностi, проте в цьому разi суб'єкт виражений iменником *téléphone* n.m. – « *installation de téléphonie ; réseau téléphonique ; appareillage téléphonique* » [6], який позначає телефонний апарат, котрий є неiстотою. Таким чином, телефону надається здатнiсть до мислення, яка притаманна людинi. Саме на наданнi людських якостей неочiкуваним та оригiнальним предметам заснований стилістичний прийом персоніфікацiї. Користуючись цим прийомом, оповiдач пiдкреслює те, що мати не помічає його вiдсутностi, у той час, коли вiн вiдходить вiд телефону, вона без упину виражає свої думки в телефонний апарат, передаючи йому функцiї співрозмовника. Отже, оповiдач iронізує над матер'ю, яка регулярно йому телефонує задля того, щоб вiговоритися, i кожного разу розповiдає йому одне й те саме, не вимагаючи вiдповiдi. Дiйшовши до метаметасеміотичного рiвня аналізу, робимо висновок, що стилістичний прийом персоніфікацiї є одним iз способiв вираженню iронiї у текстi, яка слугує створенню iронiчної тональностi, а також нацiлена на характеристику персонажiв i оповiдача, як людини, здатної до iронiчного переосмислення дiйсностi, а також його матерi, якій властиво пiклуватися, перш за все, про власнi потреби i бажання.

У наступному фрагментi iдентифікуємо прийом синекдохи:

*[...] une longue blouse blanche au visage chevalin se penche sur moi. [...] La blouse blanche en réfère à une blouse encore plus blanche, tendue par un ventre rond* (ibid., 64).

Так, пiд час перебування у лікарнi оповiдач для номінацiї лікарiв уживає iменник *blouse* n.f. – « *vêtement de travail porté par-dessus les autres vêtements pour les protéger* » [6] – на позначення елементу одягу. Таким чином, автор звертається до синекдохи, тобто використовує

частину замість цілого – у нашому разі предмет робочого одягу лікаря замість назви професії. Зазначимо, що іменник *blouse* уживається з предикатом *se pencher*, в.р. – « *courber son corps en avant* » [6], який позначає дію, виконвану суб'єктом істотою, переважно людиною. Також іменнику *blouse* надаються характеристики зовнішності, які притаманні людині, – *au visage chevalin* ("з кінським обличчям") і *tendue par un ventre rond* ("витагнутий круглим животом"). Ці характеристики деталізують лише зовнішній вигляд лікарів, а і мають негативне навантаження, оскільки вирази *au visage chevalin* та *un ventre rond* у контексті характеристики людини за західноєвропейськими канонами краси містять компонент значення «негарний». Таким чином виражається негативне ставлення мовця до описуваних персонажів, а також розкривається суб'єктивна модальність оповідача відносно лікарів, сумніви у їхній компетенції, оскільки він використовує для їх номінації лише предмет професійного одягу та звертає увагу на зовнішні характеристики, при цьому відсутня характеристика людських або професійних якостей медичних працівників. Їхнє зображення зводиться до суто зовнішніх атрибутів професії і і некрасивого вигляду.

Для досягнення найбільш ефективного аналізу специфічних особливостей структури детективних текстів Данієля Пеннака, які сприяють реалізації ідейного задуму автора, ми застосовуємо комплексний лінгвістичний аналіз, тобто інтеграцію різних технік та прийомів. Так, наприклад, при дослідженні художнього простору детективних романів Данієля Пеннака аналізуємо специфіку репрезентації міського середовища. У фрагменті з роману « *Monsieur Malaussène* » темний і диявольський характер міського простору експлікується через антифразис у назвах перелічених містечок: *Vers quel destin nous poussent ses chandeliers jaillis de la pierre ? Quelle route miraculeuse ponctue cette brochette des saints dont nous avons traversé les villages : Saint-Nazaire, Saint-Thomas, Saint-Laurent, Saint-Jean, Saint-Eulalie, saintes sentinelles de Vercors, où nous conduisez-vous ? Dans les entrailles du diable ? [...] On entendait un torrent groner sous nos rues. Un petit chemin descendait vers ces abysses : « très dangereux », annonçait une pancarte (Pennac, MM, 374). Наведені топоніми мають алюзивне відношення до релігійних текстів і містять компонент *saint* adj. – « *se dit de Dieu en tant qu'il est souverainement pur, parfait* » [6], у якому виділяємо семи « *pur* », « *parfait* ». Проте антитеза у наступному риторичному запитанні, виражена лексею з протилежним значенням *diable* n.m. – « *l'esprit du mal* » [6], актуалізує антифразис завдяки семі « *mal* », який виражає істинне негативне ставлення мовця до міського середовища. Точка зору мовця підтверджується далі у тексті введенням словосполучення «*très dangereux*», яке мовець бачить на дорожньому знаку. Прикметник *dangereux* adj. – « *qui peut nuire, qui constitue un danger, qui expose à un risque, à un mal* » [6] – є попередженням адресату про приховану небезпеку, яку може містити міське середовище, незважаючи на зовнішню надійність та цілковиту безпечність. На підставі отриманих результатів аналізу доходимо висновку, що для текстів Данієля Пеннака характерна репрезентація міського середовища, заснована на опозиції між зовнішнім виглядом і внутрішньою сутністю.*

**Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок.** Комплексний підхід до вивчення мовної тканини художнього тексту є важливим принципом лінгвістичного аналізу. Лінгвопоетичне дослідження детективних текстів Данієля Пеннака базувалося на застосуванні методики трирівневого аналізу, яка полягає у поетапному розкритті функціонування стилістично маркованих одиниць у текстовій тканині творів Данієля Пеннака на семантичному, метасеміотичному і метаметасеміотичному рівнях. Подальше дослідження планується проводити у напрямку більш детального вивчення структурно-композиційних та комунікативно-прагматичних особливостей детективних романів Данієля Пеннака.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Семантика, стилистика, интертекстуальность / Ирина Владимировна Арнольд. — М. : Либроком, 2010. — 200 с.
2. Балли Ш. Французская стилистика / Шарль Балли ; [пер. с фр. К. А. Долинина]. — 2-е изд., стереотипное. — М. : Едиториал УРСС, 2001. — 392 с.
3. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. — М. : Наука, 1981. — 137 с.
4. Каменская О. Л. Текст и коммуникация / О. Л. Каменская. — М. : Высшая школа, 1990. — 151 с.
5. Липгарт А. А. Методы лингвопоэтического исследования / А. А. Липгарт. — М. : Московский Лицей, 1997. — 78 с.

6. Dictionnaire Larousse : définitions, expressions, synonymes & antonymes, difficultés, citations [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника : [http://www.lexilogos.com/francais\\_langue\\_dictionnaires.htm](http://www.lexilogos.com/francais_langue_dictionnaires.htm)
7. Platten D. The impact of the contemporary roman noir [Електронний ресурс] / Michael Bishop, Christopher Elson // French prose in 2000. – Rodopi, 2002. – 272 p. – Режим доступу до книги: <http://books.google.ru/books?id=7XXnRMw1qqMC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
8. Stott C. A. Belleville rouge, belleville noir, belleville rose : représentation d'un quartier parisien depuis le Moyen Age jusqu'à l'an 2000 / Carolyn Anne Stott. – The univ. of Adelaide. South Australia. – 2008. – 376 p.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *BO* : Pennac D. Au bonheur des ogres / D. Pennac. – P. : Editions Gallimard, 1985 – 288 p.
2. *FC* : Pennac D. La fée carabine / D. Pennac. – P. : Editions Gallimard, 1987 – 340 p.
3. *MM* : Pennac D. Monsieur Malausène / D. Pennac. – Paris : Editions Gallimard, 1995. – 648 p.

**Ермоленко І. Применение методов лингвопоэтического анализа художественного текста на примере анализа детективных романов Даниэля Пеннака.**

*В статье обозначены научные методы, которые были применены для лингвопоэтического исследования детективных текстов Даниэля Пеннака. Особое внимание сосредоточено на методике трехуровневого лингвопоэтического анализа художественного текста, которая заключается в поэтапном раскрытии функционирования стилистически маркированных единиц в текстовой ткани детективных произведений Даниэля Пеннака на семантическом, метасемиотическом и метаметасемиотическом уровнях. Приведены примеры применения приемов компонентного, контекстуально-ситуативного, и интерпретационного анализа лексических единиц в детективном тексте. Описана методика лингвостилистического анализа на примере исследования авторской модальности и тональности текста, в частности для идентификации тропов при определении средств создания иронической тональности детективных текстов, а также для раскрытия модальных имплицитных смыслов, заложенных в тексте. Определены принципы комплексного лингвистического анализа, который заключается в интеграции различных техник и приемов исследования текста для достижения наиболее эффективного анализа.*

**Ключевые слова:** *трехуровневый лингвопоэтический анализ, детективный текст, компонентный анализ, контекстуально-ситуативный анализ, интерпретационный анализ, лингвостилистический анализ.*

**Yermolenko I. Application of the Methods of Linguopoetic Analysis of a Literary Text on the Example of the Analysis of the Detective Novels of Daniel Pennac.**

*The article describes the scientific methods that have been applied to the linguopoetic investigation of the detective texts of Daniel Pennac. Particular attention is focused on the three-level procedure of the linguopoetic analysis of a literary text, which is the gradual disclosure of the functioning of stylistically marked units in the text tissue of the detective novels of Daniel Pennac on the semantic, metasemiotic and metametaseiotic levels. Are given the examples of application of the techniques of the componential, contextual-situational and interpretive analysis of lexical units in the detective text. It is described the technique of the linguostylistic analysis on the example of the study of the author's modality and tonality of the text, in particular in order to identify the tropes for determining the means of creating the ironic tonality of the detective texts, and to uncover the modal implicit meanings set forth in the text. Are defined the principles of complex linguistic analysis, which involves the integration of various techniques and methods of the text study in order to achieve the most effective analysis.*

**Key words:** *three-tiered analysis linguopoetic analysis, detective text, componential analysis, contextual-situational analysis, interpretative analysis linguostylistic analysis.*

Статтю рекомендовано до друку  
доктором філологічних наук, завідувачем кафедри романської філології  
Київського національного лінгвістичного університету  
О.М. Кагановською

**Ірина Зорницька**  
(Житомир)

УДК 811.111-26

### ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ГІБРИДИЗАЦІЇ ФАНТАСТИЧНИХ ПІДЖАНРІВ У ОПОВІДАННІ Н. ГЕЙМЕНА “A STUDY IN EMERALD”

*У статті аналізуються лінгвостилістичні особливості оповідання Н. Геймена “A Study in Emerald”, які уможливають гібридизацію художніх традицій альтернативної історії та «лавкрафтівських жахів» як піджанрів фантастичної літератури, а також, меншою мірою, канонів детективного оповідання в межах єдиного тексту. Стверджується, що в ході такого*